

М. Б. Цип'яшук,

викладач кафедри державно-правових дисциплін Національного університету "Острозька академія"

ПОДАННЯ УЧАСНИКАМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДОКАЗІВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ УКРАЇНИ, ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Інститут доказів є одним із гарантів забезпечення дії принципу змагальності сторін і винесення справедливого рішення при вирішенні спору судом. Попри вже досить багатий досвід у веденні цивільного судочинства в Україні, все ж, виявляються численні недоліки та складнощі, зокрема і на етапі подання доказів. Зважаючи на розвиток міжнародних відносин та орієнтацію нашої держави в ракурсі європейської інтеграції, видається актуальним дослідження та порівняння елементів систем цивільного процесу України та інших європейських держав, зокрема і Франції та Німеччини, чії системи цивільного судочинства визнані одними з найкращих. До того ж, процедура цивільного розгляду в зазначених державах досить суттєво відрізняється від встановленого Цивільним процесуальним кодексом України порядку.

В Україні подання доказів у суді першої інстанції, регулюється ст. ст. 60, 93, 131, 132 та 137 ЦПКУ [1]. До доказів, згідно статей 63-66 ЦПК належать: показання свідків, письмові докази, речові докази та висновки експертів. Згідно ч. 2 ст. 60 ЦПК докази подаються сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання не проводиться, – то до початку розгляду справи по суті (ч. 1. Ст. 131 ЦПК). Суд може прийняти докази і пізніше зазначеного етапу, якщо сторони доведуть, що існували поважні причини, які унеможливили подання доказів вчасно. Разом з тим, чинне законодавство не містить навіть приблизного переліку причин, які слід вважати поважними. Тому "на практиці, суди в кожній конкретній справі самі визначають причини пропуску, які можуть вважатися поважними. Як правило, це перебування на лікуванні, закордоном, інші" [2]. В окремих випадках суд може видати доручення щодо збирання доказів (ст. 132 ЦПК України). При розгляді питання про подання доказів в системі національного цивільно-процесуального законодавства особлива роль належить інститутам забезпечення (ст. ст. 133-13 ЦПКУ) та витребування доказів (ст. 137 ЦПКУ), адже шляхом їх застосування сторони мають можливість якнайповніше обґрунтувати свої позиції та представити їх перед судом. При цьому, витребування доказів, за наявності причин, є обов'язком суду. Також, "суд може уповноважити заінтересовану особу, яка бере участь у справі, одержати доказ для представлення його суду" [3, с. 160].

У Франції діє так званий "Новий цивільний процесуальний кодекс" (*Nouveau Code de Procedure Civile*) 1975 року [4]. Його відмежовують від ЦПК 1806 року, окремі розділи якого ще донедавна діяли на території Франції. І лише Законом №2007-1787 від 20 грудня 2007 року "новий" Кодекс був визнаний єдиним кодексом для регулювання цивільного процесу в державі.

До доказів у Франції, як і в Україні, відносять: письмові докази, показання свідків (за дотримання тих же умов, що і в українському цивільному судочинстві: повної ідентифікації свідка, вказівки на його відношення до справи, роз'яснення значення присяги перед судом щодо правдивості показань тощо) [5]. Експертизи у Франції призначаються судом задля дослідження чи встановлення фактів, надання технічних порад. Тим не менше, висновки експертів не мають статусу доказів і подаються до суду перед початком слухання у справі. Огляд на місці кореспондує статтям 140-141 ЦПК України, які врегульовують порядок огляду доказів за їх місцезнаходженням та огляду речових доказів, що швидко псується відповідно.

При застосуванні забезпечення доказів особливе місце відводиться судовому приставу. За проханням сторони судовий пристав може здійснити підтвердження факту (наприклад, здійснити опис певного місця, засвідчити знаходження певного предмету в певному місці). І хоча таке підтвердження не матиме сили доказу, суд, при винесенні рішення, надає йому особливого значення.

В Німеччині в 2005 році також вступив в силу новий Цивільний процесуальний кодекс (*Zivilprozessordnung – ZPO*) [6].

В цивільному провадженні ФРН доказами визнаються: судові перевірки, показання свідків (*при цьому, інститут перехресного допиту свідків не застосовується*), показання експертів, документи та допит сторін у справі.

За загальним правилом, сторона позивача повинна надати усі докази на підтвердження фактів, на які вона посилається (§130.5 ЦПК ФРН), за винятком тих, що визнаються загальновідомими чи такими, що не підлягають сумніву. Для того, аби факт вважався доведеним, достатньо, як правило, надати хоча б один, з п'яти зазначених, доказ.

Як і в Україні, сторони повинна дбати про те, щоб опонент був ознайомлений із усіма письмовими додатками до позову, як і з самим позовом. Разом з тим у ФРН, за загальним правилом, саме на представникові кожної зі сторін лежить обов'язок щодо інформування іншої сторони, тобто – надіслати їй копії усіх документів, аудіо– чи відеозаписів. (§195 ЦПК ФРН).

Цивільне процесуальне законодавство Німеччини не передбачає попереднього судового розгляду [7, с. 627], а тому і не встановлює чіткого обмеження щодо строку подачі доказів.

Суд витребує докази лише у тому випадку, якщо певні факти оспорюються протилежною стороною. В окремих випадках суд уповноважений витребувати докази *ex officio*, тобто за власною ініціативою без прохання жодної зі сторін. Проте, таке право суду обмежене показаннями сторін, висновками експертів, письмовими доказами та даними судового слідства [5]. Зазначений інститут *ex officio* не є притаманним для цивільного провадження в Україні.

Забезпечення доказів у формі експертного заключення можливе в Німеччині ще до подачі позову і без згоди потенційного відповідача, тобто – *ex parte*. Щодо інших засобів забезпечення доказів, то процедура *ex parte* в таких випадках не допускається.

Як в цивільному процесі Франції, так і Німеччини особливого значення набуває інститут забезпечення доказів при розгляді справ пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності.

Як бачимо, при поданні доказів у цивільному провадженні правові системи України, Франції та Німеччини мають чимало спільного, зокрема – стосовно видів доказів, що приймаються судами (хоча і тут можна спостерігати певні розбіжності). Проте, існують також суттєві відмінності щодо строків та етапів подачі доказів, щодо порядку та механізмів їх забезпечення, витребування судом і відносно ролі самого суду та сторін на етапі подання доказів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільний процесуальний: ВР України, Кодекс №1618-IV від 10.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 2004. – №№40-44.
2. Глотов, М. Проблеми строків звернення до суду в цивільному та адміністративному судочинстві / М. Глотов // Юридичний вісник України. – 2011. – № 20. – С. 4-5.
3. Цивільний процес. Інтерактивний курс. А. Філіп'єв, В. Самолюк, Д. Зінчук, І. Воляник, О. Фурманчук, Ю. Березюк. Благодійний фонд “Правничі ініціативи”. – Вид-во Національного університету “Острозька академія”. – Острог. – 2007. – 615 с.
4. French Code of Civil Procedure. Available at: <http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>
5. A Comparative Study of Civil Procedures between France, Germany and China by Paul Ranjard, Wan Hui Da IP Agency/ 2011/ available at: http://www.ipr2.org/storage/Comparative_Study_on_Civil_Procedures_of_France,_Germany_and_China-EN1067.pdf).
6. German Code of Civil Procedure. Available at: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html#p0505.
7. Burkhard Bastuck and Burkard Gopfert, Admission and Presentation of Evidence in Germany, 16 Loy. L. A. Int'l & Comp. L. Rev. 609 (1994). Available at: <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol16/iss3/1>